

VIITASAAREN KAUPUNKI:

KEITELEEN ITÄPUOLEN RANTAYLEISKAAVAN MUINAIS- JÄÄNNÖSINVENTOINNIN TÄYDENTÄMINEN 2013

Kannen kuva 1. Kivikautinen asuinpaikka Jaakkola syksyllä 2013. Pelto oli viljelyssä eikä uusia havaintoja tehty.
Kuva: Kalle Luoto.

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	1
2	Perustietoa alueesta.....	2
3	Inventointityö	4
4	Tulokset	6
5	Kohteet	7
5.1	Jaakkola kivikautinen asuinpaikka muinaisjäännös [931010017]	8
5.2	Saunamäki taide kiinteä muinaisjäännös (uusi kohde).....	9
5.3	Karoliinan portaat ja mökki tarinapaikka muu kohde	11
5.4	Kiminki ja Seppälä historiallisen ajan asuinpaikka, muu kohde	14

KARTAT

Kartta 1.	Inventointialueet ja raportissa mainitut kohteet (punaisella). MK 1 : 100 000.	2
Kartta 2.	Maastotöiden tarkemmat kohdentumisalueet. MK 1 : 100 000.....	3
Kartta 3.	Inventoinnin kohteet. MK 1 : 100 000.....	7
Kartta 4.	Kivikautinen asuinpaikka Jaakkola. MK 1:20 000.....	8
Kartta 5.	Kartta 6. Kohde Saunamäki. MK 1:20 000.	10
Kartta 7.	Kohde Karoliinan portaat ja mökki. MK 1 : 20 000.	12
Kartta 8.	Kiminki ja Seppä. MK 1 : 20 000.....	14

Taustakartat: Maanmittauslaitoksen Maastotietokannan 05/2013 aineistoa
http://www.maanmittauslaitos.fi/avoindata_lisenssi_versio1_20120501

KEITELEEN ITÄPUOLEN RANTAYLEISKAAVAN MUINAISJÄÄNNÖSINVENTOINNIN TÄYDENTÄMINEN 2013

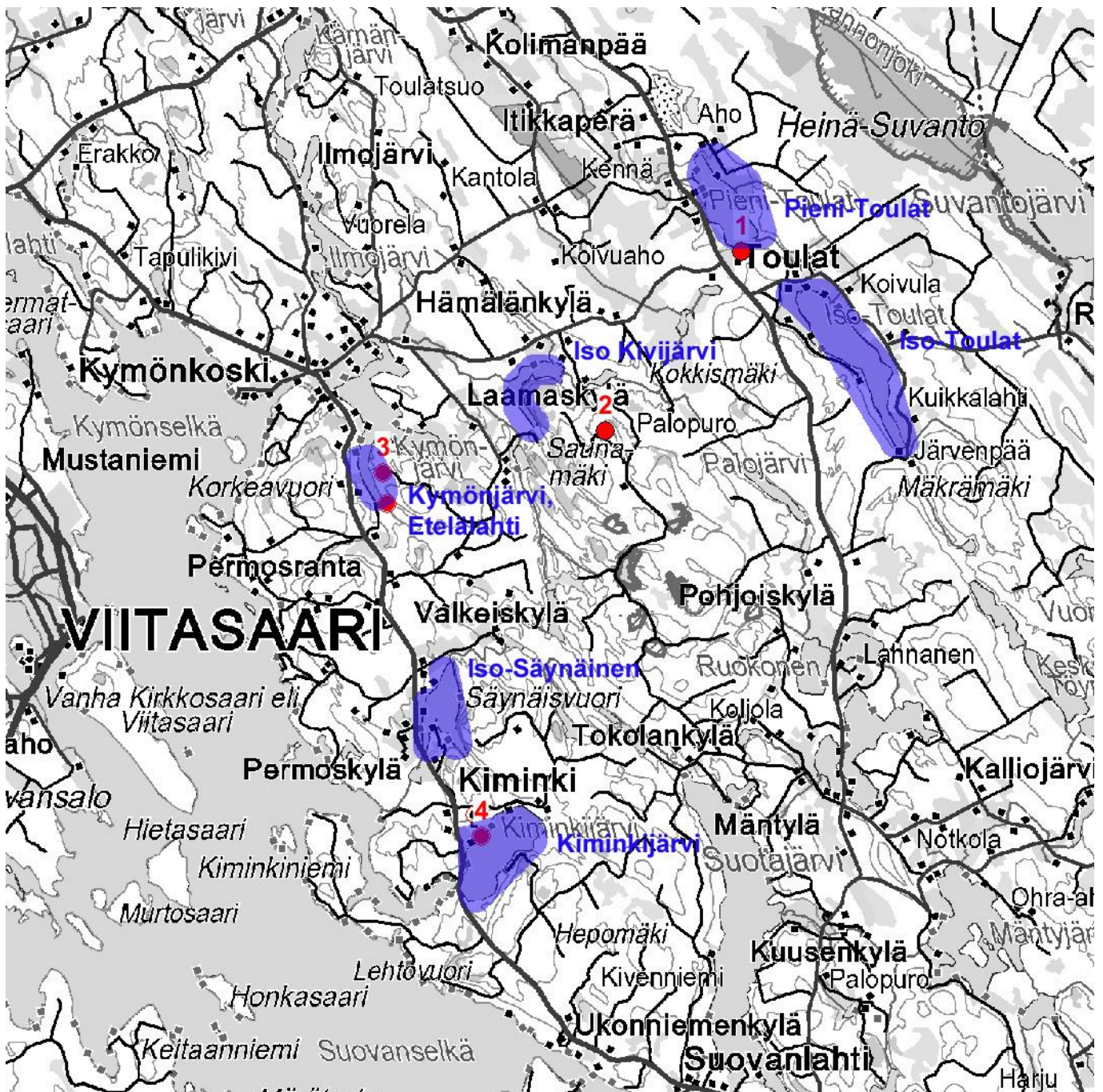
Tutkimuksen laji:	arkeologinen inventointi
Tutkimuslaitos:	Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy
Inventoija:	FM Kalle Luoto
Kenttätyöaika:	3. – 6.9.2013
Peruskartta:	PK 3311 08, 3311 09, 3311 11 ja 3311 12
Tutkimusten rahoittaja:	Viitasaaren kaupunki
Alkuperäinen tutkimuskertomus:	Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy
Muinaisjäännöskohteet:	Jaakkola (931010017)
Löydöt:	-
Aikaisemmat tutkimukset:	inventointi: Miikka Kumpulainen 2005

1 Johdanto

muinaisjäännösinventoinnin täydentäminen 2013 tehtiin osana Viitasaaren kaupungin Keiteleen itäpuolen rantayleiskaavan taustaselvityksiä. Arkeologisen inventoinnin kanssa samanaikaisesti tehtiin myös rakennusinventoinnin päivitys. Tehtyjen tutkimusten tavoitteena oli täydentää aiempia selvityksiä. Maastossa inventoitiin syyskuussa 2013 neljän päivän ajan. Arkeologinen inventointityö kohdistui tarjouspyynnön yhteydessä määriteltyjen järvien rannoille (Kymönjärven Etelänlahti, Iso-Säynäinen, Kimikijärvi, Iso Kalliojärvi sekä Iso-Toulat ja Pieni-Toulat). Entuudestaan ranta-alueilta tunnettiin yksi kiinteä muinaisjäännös, kivikautinen asuinpaikka Jaakkola, joka sijaitsee Viitasaaren Pieni-Toulat järven etelärannalla. Historiallisesti alue kuuluu pääosin Suovanlahden maakirjakylän alueeseen. Inventoinnin tavoitteena oli selvittää tunnetun muinaisjäännöksen nykykunto sekä etsiä ennestään tuntemattomia muinaisjäännöksiä. Inventoinnin erityisenä painopisteenä olivat rantakaavaan kuuluvat alueet. Inventoinnin suoritti Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:n arkeologi FM Kalle Luoto.

Kuva 2. Kiminki. Seppälän talon ympäristöä syksyllä 2013. Irtolöytöön liittyviä uusia havaintoja ei tehty. Kuva: Kalle Luoto.

Kartta 1. Inventointialueet ja raportissa mainitut kohteet (punaisella). MK 1 : 100 000.

Pohjakartta: © maanmittauslaitos. Lisäykset pohjakarttaan: Kalle Luoto.

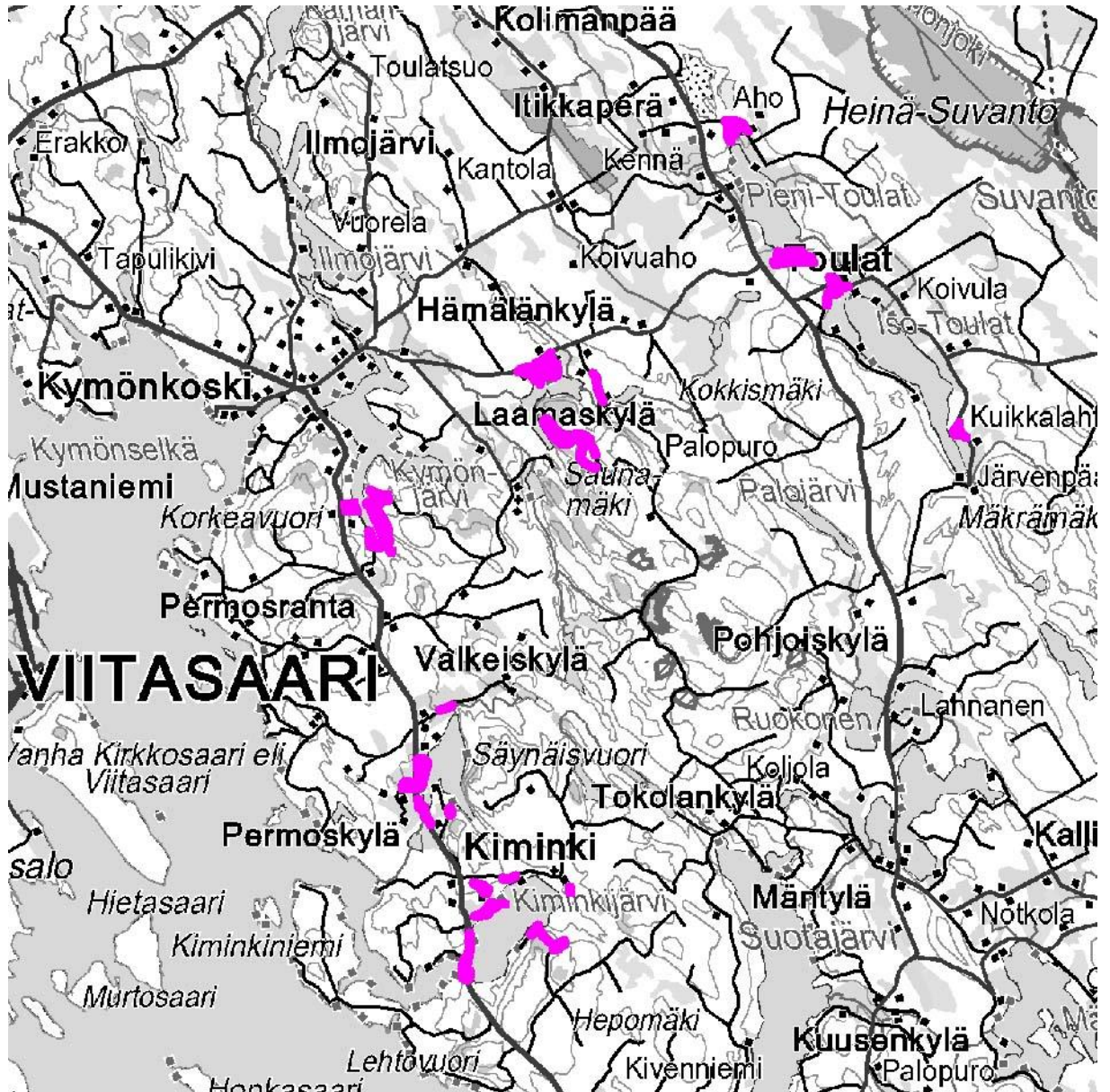
2 Perustietoa alueesta

Suovanlahden vanha maakirjakylä sijoittuu Viitasaaren kaakkoisosaan Keiteleen itärannalle. Viitasaaren järvet kuuluvat Kyminjoen vesistön latvajärviin. Suovanlahden topografialtaan vaihteleva kallio- ja mäkimoreenialue käsittää Keiteleen ja Suovanlahden rantojen ohella laajalle moreeni- ja kallioalueille sijoittuvat pienet järvet, joita päävesistöön yhdistää joet. Keiteleen itäpuolella Suovanlahden ja Haapaniemen maisemaa hallitsevat jyrkäpiirteiset louhikkoiset mäet sekä laajat mäntyvaltaiset moreenikankaat, joihin Toulatin kulmalla liittyy myös suoalueita.

Viitasaari on tunnettu kivikautisista asuinpaikoistaan. Aiemmin Viitasaaren kaupungin alueella on inventoinut Keski-Suomen museon tutkija Miikka Kumpulainen (2005). Järvien rannoilta tunnetaan irtolöytöjä, joiden perusteella ei kuitenkaan ole kyetty paikantamaan kiinteitä muinaisjäännöksiä. Alueen irtolöydöt ovat löytyneet 1800-luvulla. Selkeästi tar-

kastelualueelle paikannettava löytö on kivikautinen tasatalta, joka on löydetty Kimingin kylästä Seppälän talosta (KM 2029:81 67).

Viitasaaren seutu oli ennen pysyvän asutuksen alkua Hämeen pitäjien eräalueita ja Rautalammin pitäjän takamaita. Suovanlahden historiallinen asutus periytyy 1560-luvulta. Suovanlahdessa oli 1500-luvun lopulla tilat Mäntylä, Seppälä, Kiminki ja Kemppaala. Inventointialueella kohteista sijaitsevat Kiminki ja Seppälä, joista kumpainenkin on yhä asuttuina. Kiminkijärven tilat edustavat Suovanlahden vanhinta historiallisen ajan asutusta. Historiallisen ajan asutus on keskittynyt vesistöjen yhteyteen, jonka sijoittumista on määrittänyt viljelykelpoinen maaperä, joka keskittyy pieninä kaistaleina hajallaan olevin järvien yhteyteen. Peltojen yhteydessä olevat rantavyöhykkeet ovat karjatalouden päätymisen ja muutoksien vuoksi metsittyneitä.

Kartta 2. Maastotöiden tarkemmat kohdentumisalueet. MK 1 : 100 000.

Pohjakartta: © maanmittauslaitos. Lisäykset pohjakarttaan: Kalle Luoto.

Kuva 3. Yhdistelmä 1840-luvun pitäjänkartoista 3311 08 ja 3311 11. Seppälän ja Kimmingin talot.

3 Inventointityö

Työn erityisenä tavoitteena oli paikantaa rantakaava-alueella mahdollisesti sijaitsevat muinaisjäännöskohteet. Ennestään tunnettujen kohteiden tarkastamisen lisäksi etsittiin uusia ennestään tuntemattomia muinaisjäännöksiä, jotka ovat ehkä jääneet havaitsematta edellisessä inventoinnissa. Maastotarkastelusta huolimatta uusi esihistoriallisia kohteita ei paikannettu. Uusien kohteiden paikantamisen apuna käytettiin historiallisia karttoja. Pääasiallisesti inventointi suoritettiin pintaprospektointina. Uusia paikkoja etsittiin pinnanmuotojen ja korkeuskäyrien mukaan, sekä paikallisten ilmoitusten perusteella. Maastohavaintojen lisäksi haastateltiin paikallisia asukkaita ja maanomistajia. Inventoinnin informantteina toimivat mm. Pauli Salonen, Sini Paananen, Mikko Kinnunen ja Mauri Kananen. Kohteille määritettiin rajaukset ja mitattiin paikalleen käyttäen apuna satelliittipaikanninta (Garmin GPSMap 60s). Maastotöissä pyrittiin tarkastamaan erityisesti rantakaavan kohdealue, eli noin 200 metrin rantavyöhyke. Kaikki alueet tarkastettiin yleisluontoisesti, tarkempien maastotarkastuksien sijainti on kuvattu kartassa 2

Useissa kohdissa havaittiin rantojen olevan joko viljelyksessä tai sitten entistä peltoa. Lähinnä viljelemättä olevat alueet olivat viljelyyn soveltumattomia kalliorantoja. Ainoastaan Toulatjärvien ympäristössä oli mäntykangasta, ja erityisesti järvien välinen kangas vaikutti arkeologisesti kiinnostavalta alueelta, johon tarkemmat maastotyöt keskitettiin.

Kymönjärven Etelälahti on länsirannaltaan viljelty itärannan ollessa metsätalouskäytössä. Itärannalle luonteenomainen piirre on myös jyrkät kalliioseinät. Inventoinnin yhteydessä tarkastettiin myös oletettu historiallisen ajan asuinpaikka ns. Karoliinan pirtin paikka.

Isosäynäisen rannoilta tunnetaan kiviakauden esineitä. Peltoalueista tarkastettiin Aatamiilan ja Tapanilan tilan ympäristöä mahdollisten kivikautisten asuinpaikkojen löytämiseksi.

Kiminkijärven pohjoisranta oli joko nykyistä tai entistä peltoa, joten mahdollisuudet pinta-poiminnalle olivat heikot. Alueelta tunnetaan useita kivikautisia irtolöytöjä, joiden löytöpaikat pyrittiin tarkastamaan. Käytännössä työ toteutettiin kyselemällä taloista uusia havaintoja, joita ei inventoinnin yhteydessä saatu. Tarkempia maastotutkimuksia tehtiin Kiminkijärven ja Kaivannonlahden välisellä kannaksella, joka tosin havaittiin tietöiden yhteydessä voimakkaasti muokatuksi.

Iso Kalliojärven pohjoisranta on viljeltyä ja etelärannalla kohoaa jyrkähkö kallioseinä. Etelärannalla Rinteen tilaa vastapäätä on kallioinen pohjoiseen työntyvä niemeki, johon on Mauri Kanasen mukaan haudattu kotieläimiä. Saunamäellä järven eteläpuolella on sijainnut torppa, johon liittyvä kalliopiirros dokumentoitiin (kohde Saunamäki).

Kuva 4. Sorakuoppa kivikautisen asuinpaikan Jaakkola läheisyydessä. Kuva: Kalle Luoto.

Iso- ja Pieni-Toulatjärvi sijaitsevat mäntykankaan itäpuolella. Iso-Toulat järven pohjois- ja itäosan osan rannat ovat viljelyksessä. Muinaisjäännös näkökulmasta mielenkiintoisin alue on järvien välinen hiekkakangas, johon maastotyöt keskitettiin. Pieni Toulat järven etelärannalla sijaitsee tunnettu kivikautinen asuinpaikka Jaakkola, joka lähiympäristöön maastotyötä tehtiin tarkastamalla alueella metsäteiden ja hiekkakuoppien reunoja sekä tekemällä muutamia koepistoja. Tarkastushetkellä muinaisjäännöskohde Jaakkola oli viljelyksessä, joten tarkastuksen yhteydessä pyrittiin tekemään havaintoja muinaisjäännöksen reuna-alueista. Kohteen laajuutta ei voitu varmistaa pintalöytöjä kartoittamalla. Tämän muinaisjäännöksen osalta kertomuksessa esitetty rajausta perustuu aikaisempiin havaintoihin ja maaston topografian perusteella tehtyihin määrityksiin. Umpinaisessa pellossa löytöjen levinnän tai kulttuurikerrosten säilymisen määrittely vaatisi laajempaa koekuopitusta kuin inventoinnin aikana oli mahdollista.

4 Tulokset

Ennen inventointia alueelta tunnettiin yksi muinaisjäännöskohde, Jaakkolan kivikautinen asuinpaikka. Kohde on nykyisin viljelyksessä.

Selvitysalueen maaston runko muodostui järvien rannoista, jotka olivat joko nykyistä tai entistä viljelysmaata tai sitten lähes luonnontilaista kalliota. Viljelty oli myös tunnetun muinaisjäännöskohteen Jaakkola ympäristö. Entiset ja nykyiset viljelysalueet olivat selkeästi muokattuja ja niiden alueilta ei tehty havaintoja uusista kohteista. Heikoista havainto olosuhteista johtuen käytännössä viljeltyjen peltoalueiden tarkastaminen osoittautui tuloksettomaksi toiminnaksi. Uusien havaintojen tekemiseksi pyrittiin haastattelemaan paikallisia asukkaita ja maanomistajia, joiden perusteella tehtiin maastotarkastuksia. Kohde Saunamäki tarkastettiin yleisöilmoituksen perusteella, vaikka se sijaitsi melko etäällä järven rannasta. Muinaisjäännöskohteiden lisäksi raporttiin kirjattiin muiksi kohteiksi paikallinen tarinakohde Karoliinan portaat ja mökki sekä alueen asutushistorian kannalta merkittävät Kiminkijärven rannalla sijaitseva historiallisen ajan asuinpaikka.

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy

Laatinut:

Kalle Luoto
FM, arkeologia

5 Kohteet

nro	Nimi [mj. rek. nro]	laji / rauhoitusluokka	tyyppi	N	E
1	Jaakkola	kiinteä muinaisjäännös	kivik. asuinpaikka	7 000 826	453 778
2	Saunamäki	kiinteä muinaisjäännös	taide, muistomerkit	6 997 850	451 523
3	Karoliinan portaat ja mökki	muu kohde	hist. tarinapaikka ja asuinpaikka	6 996 650	447 920
4	Kiminki	muu kohde	hist. ajan asuinpaikat	6 991 170	449 320

Kartta 3. Inventoinnin kohteet. MK 1 : 100 000.

Pohjakartta: © maanmittauslaitos. Lisäykset pohjakarttaan: Kalle Luoto.

5.1 Jaakkola kivikautinen asuinpaikka muinaisjäännös [931010017]

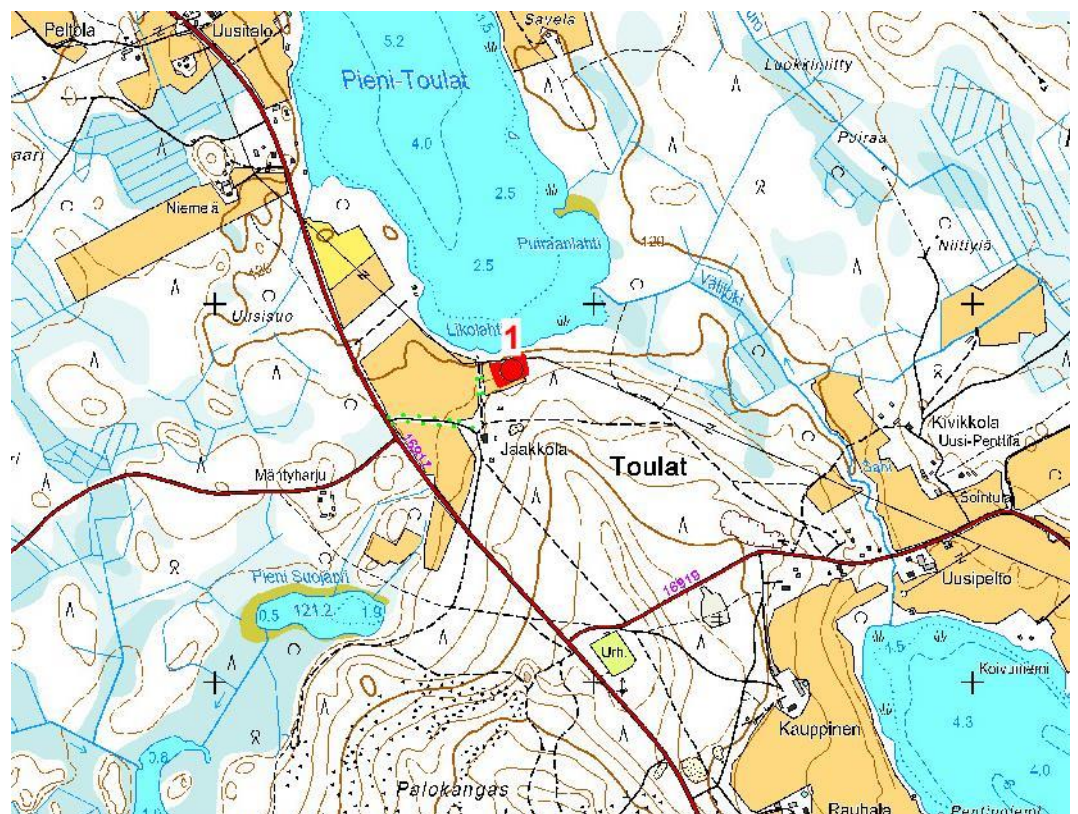
Nimi:	Jaakkola
Kunta:	Viitasaari
Laji:	kiinteä muinaisjäännös
Ajoitus:	kivikautinen
Muinaisj.tyyppi:	asuinpaikat
Lukumäärä:	1
Koordinaatit: ETRS TM 35	
N	7 000 826
E	453 778
Z/m.mpy	120 - 122,5
Koord.selite	Keskipiste
Etäisyystieto	Viitasaaren kirkosta 13,5 km koilliseen
Peruskartta:	3311 12 Toulat
Aiemmat tutkimukset:	
Aiemmat löydöt:	

Muinaisjäännösrekisterin kuvaus:

Asuinpaikka sijaitsee Pieni-Toulat -nimisen järven etelärannalla, Kymönkosken kylässä. Paikka on loiva pohjoisrinne, joka on ollut hakamaana. Löydöt paikalta ovat kvartseja (niitä ei ole otettu talteen) sekä kiviä.

Havainnot 2013:

Syksyllä 2013 pelto oli viljelyksessä. Läheinen Jaakkolan talo vaikutti asumattomalta, mutta joitain korjaustöitä lähiympäristössä oli tehty. Jaakkolan talon takana on käytöstä jäänyt sorakuoppa sekä metsäpolkuja, joiden profiileja maastotöiden yhteydessä tarkastettiin.

Kartta 4. Kivikautinen asuinpaikka Jaakkola. MK 1:20 000.
 Pohjakartta © maanmittauslaitos.

5.2 Saunamäki taide kiinteä muinaisjäännös (uusi kohde)

Nimi:	Saunamäki
Kunta:	Viitasaari
Laji:	kiinteä muinaisjäännös
Ajoitus:	historiallinen aika
Muinaisj.tyyppi:	kalliopiirros
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1
Koordinaatit: ETRS TM 35	
N	6 997 850
E	451 523
Z/m.mpy	
Koord.selite	GPS mittaus
Peruskartta:	PK 3311 12
Aiemmat tutkimukset:	-
Aiemmat löydöt:	-

Havainnot 2013:

Paikalla sijaitsee kallioon kaiverrettu vuosiluku 1798. Kaiverrus sijaitsee Iso Kalliojärven eteläpuolella kohoavan Saunamäen korkeimmalla kohdalla kuusikon keskellä kohoavalla kalliolla. Vuosiluku on paljastettu noin 20 cm syvä turvekerroksen alta. Kohteen läheisyydessä sijaitsee metsäautotie ja käänköpaikka. Kohde tarkastettiin Mauri Kanasen antaman vihjeen perusteella. Kaiverrus liittyyne lähistöllä sijainneeseen torppaan.

Kuva 5. Saunamäki. Kallioon on kaivettu vuosiluku 1798. Kuva: Kalle Luoto.

Kartta 5. Kartta 6. Kohde Saunamäki. MK 1:20 000.
Pohjakartta © maanmittauslaitos.

5.3 Karoliinan portaat ja mökki tarinapaikka muu kohde

Nimi:	Karoliinan portaat
Kunta:	Viitasaari
Laji:	muu kohde
Ajoitus:	historiallinen aika, 1900-l alkupuoli
Muinaisj.tyyppi:	tarinapaikat
Rauhoitusluokka:	-
Lukumäärä:	1
Alakohde: Karoliinan portaat	
Koordinaatit: ETRS TM35	
N	6 996 650
E	447 920
Z/m.mpy	140
Alakohde: Karoliinan mökki	
Koordinaatit: ETRS TM35	
N	6 997 155
E	447 850
Z/m.mpy	150
Koord.selite	GPS mittaus
Peruskartta:	3311 08 ja 3311 09
Aiemmat tutkimukset:	-
Aiemmat löydöt:	-

Karoliina Raatikainen oli kuppari ja kansanparantaja. Tarinan mukaan Karoliina asui pienessä savupirtissä Etelänlahden rannalla. Karoliinan portaiksi kutsutaan Itävuoren seinämassä olevaa kohtaa, jota pitkin Karoliina kapusi tuvalleen. Karoliina kuoli vuonna 1918, mutta hän jäi elämään paikallisiin tarinoihin. Kohdetta "Karoliinan portaat" hoitaa Metsähallitus, joka ylläpitää paikalla pitkospuita, opastaulua ja polkua.

Karoliinaan liittyy paikallista tarinaperinnettä. Kohteita ehdotetaan käsiteltävän luokassa muu kohde.

Karoliinan portaat

Karoliinan portaat on luonnonmuodostuma, jota pitkin Karoliinan kerrotaan kulkeneen. Kohde on luonnontilassa oleva kalliomuodostelma, jonka alueella kulkee hoidettu polku. Kohdetta voidaan pitää lähinnä tarinapaikkana.

Karoliinan mökki

Karoliinan portailta noin 500 metriä pohjoiseen ja itäniemen keskellä sijaitsevan metsäautotien käänköpaikalta noin 100 m länteen sijaitsee kiviraunioita ja metsittyä entistä peltoa. Todennäköisesti kyseessä on historiallisen ajan asuinpaikka. Kohteeseen kuuluu kaksi kiviraunioita sekä pienempiä kivikasoja, jotka liittyvät pellonraivaukseen.

Röykkiöistä luoteisempi on pyöreäkö ja halkaisijaltaan noin 2 m ja sillä on korkeutta 0,8 m. Röykkiö on koottu siten, että reunoilla on isompia ja keskellä pienempiä kiviä. Sen päältä oli jostain syystä poistettu turve.

Kaakkoispuolinen röykkiö soikeahko, kooltaan noin 2 x 3 m, pidempi sivu on itä-länsi -suuntainen. Röykkiö on hyvin jyrkkäreunainen. Röykkiön pohjoisosaan on kaivettu noin 0,8 m x 0,8 m kokoinen kolo noin 0,5 m syvyyteen. Korkeutta röykkiöllä on noin 1 m.

Kohteen eteläpuolella kasvaa kuusikkoa ja pohjoispuolella sekametsää, erityisesti koivuja. Lähistön metsänpohjassa voidaan yhä havaita merkkejä paikalla sijainneesta pellosta. Kohteen eteläpuolella maasto muuttuu kosteikoksi.

Karoliinan mökkiä ei ole merkitty 1900-luvun alkupuolen karttoihin. Rakennuksen sijainti tällä kohdin saa kuitenkin tukea paikallisesta perimätiedosta.

Kartta 7. Kohde Karoliinan portaat ja mökki. MK 1 : 20 000.

Pisteistä eteläisempi on Karoliinan portaat ja pohjoisempi mökki.
Pohjakartta © maanmittauslaitos.

Kuva 6. Karoliinan torpan todennäköisellä sijaintipaikalla on havaittavissa rakennukseen liittyviä kiviraunioita. Kuva: Kalle Luoto.

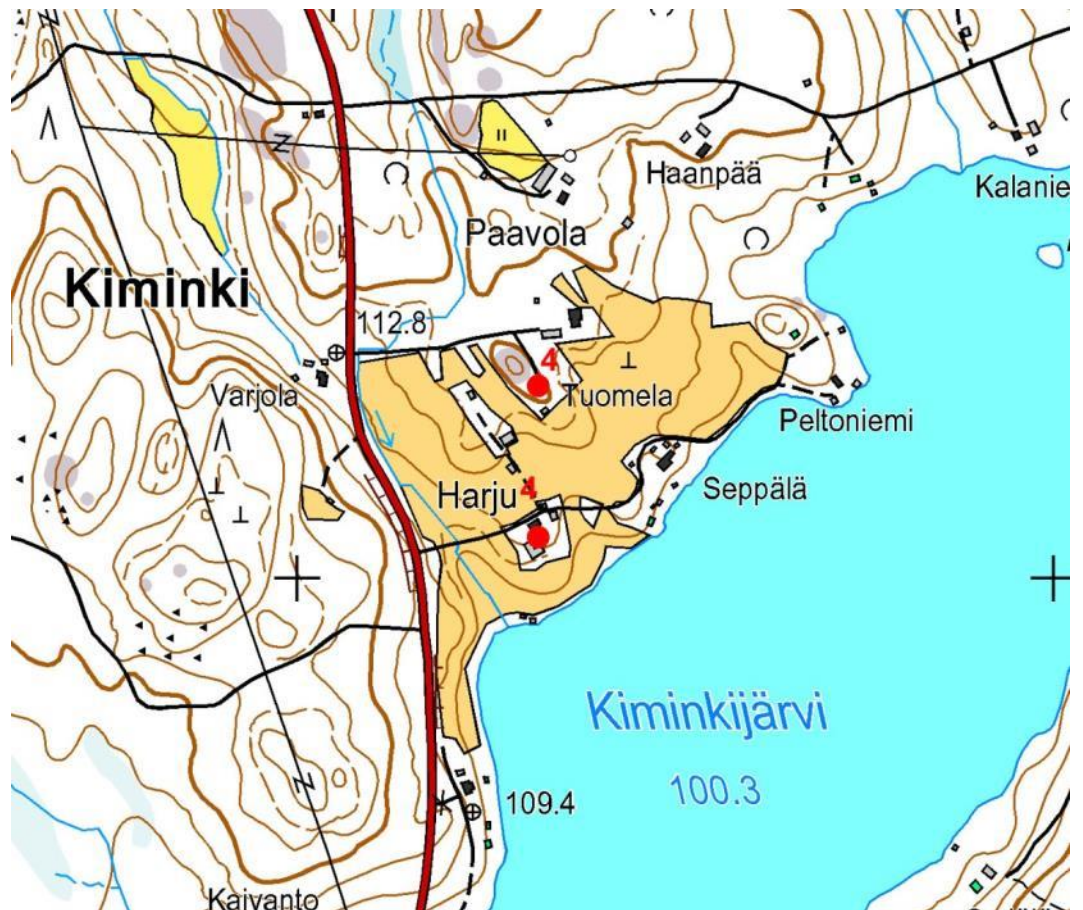
Kuva 7. Oletetulla Karoliinan mökin sijaintipaikalla oli havaittavissa kiviraunio (halk. n. 2 m), jonka päältä oli sammalet hiljattain puhdistettu. Kuva: Kalle Luoto.

5.4 Kiminki ja Seppälä historiallisen ajan asuinpaikka, muu kohde

Nimi:	Kiminki ja Seppälä
Kunta:	Viitasaari
Laji:	muu kohde; kulttuuriympäristökohde
Ajoitus:	historiallinen aika
Muinaisj.tyyppi:	asuinpaikat
Lukumäärä:	1
Koordinaatit: ETRS TM35	
N	6 991 170
E	449 320
Z/m.mpy	
Koord.selite	Seppälän talon koordinaatit
Peruskartta:	3311 08
Aiemmat tutkimukset:	-
Aiemmat löydöt:	-

Kiminkijärven tilat edustavat Suovanlahden vanhinta historiallisen ajan asutusta. Historiallisen ajan asutus Suovanlahdella syntyi Kiminkijärven rannalle.. Verotiedot vuodelta 1562 osoittavat, että ensimmäisen talon nimi oli Kiminki, joka jakaantui Raatikkalaksi, Paavolaksi ja Aatamilaksi. Muut kantatilat ikäjärjestyksessä ovat Kempaala, Seppälä, Mäntylä, Suovanniemi, Tarvaala ja Silo.

Tilat Kiminki ja Seppälä periytyvät 1500-luvulta. Kummatkin tilat ovat yhä asuttuja ja rakennusten pihapiirissä on historiallisesti arvokasta rakennuskantaa. Kohde ei ole muinaisjäännös, koska kyse on asutuista tiloista.

Kartta 8. Kiminki ja Seppä. MK 1 : 20 000.

Ilmeisesti nimellä Harju merkitty tila on vanha Seppälän paikka.
 Pohjakartta © maanmittauslaitos.